

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ НАРОДОЗНАВСТВА

Схвалено

Вченою радою ІН НАН України,
протокол № 8
від «11» вересня 2024 року

Затверджено

на засіданні відділу історичної етнології
ІН НАН України
протокол № 9
від « 3 » вересня 2024 року

В.о. завідувача відділу історичної етнології

 Марія ДЕМЧУК

Силабус з навчальної дисципліни

“Народна обрядовість українців: традиції та новації”,
що викладається у межах підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти – доктора філософії – спеціальності
032 «Історія та археологія»

Львів 2024 р.

Силабус навчальної дисципліни “НАРОДНА ОБРЯДОВІСТЬ УКРАЇНЦІВ: ТРАДИЦІЇ ТА
НОВАЦІЇ”

2020–2021 навчального року

Назва дисципліни	Народна обрядовість українців: традиції та новації
Адреса викладання курсу	Інститут народознавства НАН України
Науковий відділ, за яким закріплена дисципліна	Відділ історичної етнології
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	03 гуманітарні науки; 032 історія та археологія
Викладачі курсу	Мовна Уляна Василівна, доктор історичних наук, провідний науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу історичної етнології
Контактна інформація викладачів	Movna@nas.gov.ua
Консультації з питань навчання по дисципліні відбуваються	Консультації в день проведення занять (за попередньою домовленістю). Також можливе проведення он-лайн консультацій з використанням платформи zoom чи google meet (для погодження часу проведення консультації треба написати на електронну пошту викладача).
Сторінка курсу	
Інформація про дисципліну	Курс розроблено таким чином, щоб надати учасникам необхідні знання, обов'язкові для того, щоб оволодіти методикою наукових досліджень зі сфери історичної етнології. Тому курс репрезентує як огляд концепцій генезису та шляхів еволюції народної обрядовості українців, так і процесів та інструментів, які потрібні для їх самостійного студіювання.
Коротка анотація дисципліни	Дисципліна “Народна обрядовість українців: традиції та новації” є вибірковою дисципліною зі спеціальності 032 історія та археологія (спеціалізації “етнологія”), яка викладається в <u>4</u> семестрі в обсязі п'ятьох кредитів (150 годин) (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS).
Мета та цілі курсу	Основною метою вибіркового навчального курсу “Народна обрядовість українців: традиції та новації” є ознайомлення аспірантів з історією розвитку української народної обрядовості та структурою традиційної календарної, родинної та трудової (землеробської, тваринницької, бджолярської, будівельної) обрядовості українського народу. Використовуючи найновіші здобутки історіографії, сформувати у майбутніх дослідників-етнологів знання про світоглядну сферу традиційно-побутової культури українського народу, зокрема про народну обрядовість. Розглянути історичний розвиток календарних свят українців, проаналізувати головні віхи річного кола українського хлібороба, змістове наповнення народних свят у різних етнографічних районах України. Висвітлити родинну обрядовість, яка в образно-символічній формі відзначала певні етапи життя людини і

	<p>найважливіші стадії розвитку родини в її життєвому циклі (утворення сім'ї, народження дитини, смерть когось з членів родини). Розкрити структуру обрядовості, пов'язаної з трудовою та професійною діяльністю як органічною складовою святково-обрядової культури. Встановити загальноукраїнські та локальні особливості народної обрядовості, простежити трансформаційні зміни та новачі, що відбуваються у сучасному святковому просторі України.</p>
<p>Література для вивчення дисципліни</p>	<p>Основна література:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Борисенко В. Традиції і життєдіяльність етносу: на матеріалах святково-обрядової культури українців. Київ, 2000. 2. Курочкін О. Святковий рік українця від давнини до сучасності. Біла Церква, 2014. 3. Мовна У. Бджільництво: український обрядовий контекст. Львів, 2017. 4. Сілецький Р. Традиційна будівельна обрядовість українців. Львів, 2011. <p>Додаткова література:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Арсенич П. І., Базак М. І., Болтарович З. Є. та ін. Гуцульщина: Історико-етнографічне дослідження. Київ, 1987. 2. Артюх Л. Ф., Балушок В. Г., Болтарович З. Є. та ін. Поділля: Історико-етнографічне дослідження. Київ, 1994. 3. Артюх Л. Ф., Гаврилюк Н. К., Горленко В. Ф. та ін. Етнографія Києва і Київщини. Традиції і сучасність. Київ, 1986. 4. Балушок В. Світ середньовіччя в обрядовості українських цехових організацій. Київ, 1993. 5. Болтарович З. Є., Будзан А. Ф., Гарасимчук Р. П. та ін. Бойківщина: Історико-етнографічне дослідження. Київ, 1983. 6. Борисенко В. Весільні звичаї та обряди на Україні. Київ, 1988. 7. Борисенко В., Вишневська Г., Гаврилюк Ю. та ін. Холмщина і Підляшшя: Історико-етнографічне дослідження. Київ, 1997. 8. Босик З. Родинна обрядовість: трансформація і архетипові мотиви весільної обрядовості Середньої Наддніпрянщини. Київ, 2010. 9. Весілля: у 2 кн. Київ, 1970. 10. Вовк Х. К. Студії з української етнографії та антропології. Київ, 1995. 11. Воропай О. Звичаї нашого народу: етнографічний нарис. Київ, 1991. Т. 1-2. 12. Гузій Р. З народної танатології: карпатознавчі розсліди. Львів, 2007. 13. Кайндль Р. Гуцули: їх життя, звичаї та народні перекази. Чернівці, 2000. 14. Килимник С. Український рік в історичному освітленні: у 3 кн., 6 т. Київ, 1994. 15. Климець Ю. Купальська обрядовість на Україні. Київ, 1990. 16. Кокошинський О. Родильні, весільні та поховальні традиції у домашній обрядовості українців Півдня (на матеріалах

	<p>Дніпропетровської, Запорізької та Херсонської областей). Запоріжжя, 2007.</p> <p>17. Кондратович О. Весілля на Поліссі. Луцьк, 1996.</p> <p>18. Кондратович О. Українські звичаї. Народина. Коса ж моя... Луцьк, 2007.</p> <p>19. Конопка В., Зюбровський А. “Від зернини до хлібини”: семантико-структурний аналіз хліборобського побуту українців (на матеріалах Південно-Західного історико-етнографічного регіону України). Львів, 2018.</p> <p>20. Кримський А. Звенигородщина. Шевченкова батьківщина з погляду етнографічного та діалектологічного. Черкаси, 2009.</p> <p>21. Кушнір В., Петрова Н. Традиційна весільна обрядовість українців Одещини (20-80-ті рр. ХХ ст.). Одеса, 2008.</p> <p>22. Лемківщина: Історико-етнографічне дослідження. У 2 т. Львів, 1999. 2002. Т. 2: Духовна культура.</p> <p>23. Лозинський Й. Українське весілля. Київ, 1992.</p> <p>24. Максимович М. Дні та місяці українського селянина. Київ, 2002.</p> <p>25. Маховська С. Дитина: родини, хрестини, перші кроки (родинно-обрядовий та дитячий фольклор Хмельниччини). Кам’янець-Подільський, 2013.</p> <p>26. Несен І. Весільний ритуал Центрального Полісся: традиційна структура та реліктові форми (середина ХІХ-ХХ ст.). Київ, 2005.</p> <p>27. Полісся України. Матеріали історико-етнографічного дослідження. Львів, 1997. Вип. 1: Київське Полісся. 1994.</p> <p>28. Полісся України: матеріали історико-етнографічного дослідження. Львів, 2003. Вип. 3: У межиріччі Ужа і Тетерева. 1996.</p> <p>29. Полісся України: матеріали історико-етнографічного дослідження. Львів, 1999. Вип. 2: Овруччина. 1995.</p> <p>30. Пономарьов А. П., Артюх Л. Ф., Косміна Т. В. та ін. Українська минувшина: ілюстрований етнографічний довідник. Київ, 1993.</p> <p>31. Сушко В. Життя нескінченне: поховальна обрядовість українців Слобожанщини ХІХ-ХХ ст. Харків, 2012.</p> <p>32. Українці: історико-етнографічна монографія. У 2 кн. Опішне, 1999.</p> <p>33. Українці: народні вірування, повір’я, демонологія. Київ, 1991.</p> <p>34. Чубинський П. Календарь народных обычаев и обрядов. Київ, 1993.</p>
Тривалість курсу	150 год.
Обсяг курсу	42 години аудиторних занять. З них 26 години лекцій, 16 годин практичних занять та 108 годин самостійної роботи, з них 50 год. на виконання індивідуальних проєктів
Очікувані результати навчання	Після завершення цього курсу аспірант буде знати:

	<ul style="list-style-type: none"> - історію розвитку української народної обрядовості та основні аспекти її історико-етнологічного вивчення; - витоки народного календаря; - структуру календарної, родинної та трудової (землеробської, тваринницької, бджолярської, будівельної) обрядовості українського народу. - семантику народної обрядовості; - загальноукраїнські та локальні особливості народних звичаїв та обрядів; - традиційне та нове в характеристиці обрядових явищ. <p><i>Зміст понять:</i> обряд, ритуал, структура народної обрядовості (календарної, родинної, трудової – землеробської, тваринницької, бджолярської, будівельної), світоглядні уявлення, звичай, етнолокальні особливості народної обрядовості, атрибут обряду, сучасні трансформаційні процеси.</p> <p>вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - застосовувати сучасні принципи та методики проведення етнологічних досліджень; - досліджувати обрядові практики українців у специфічних культурно-історичних та соціально-економічних контекстах; - виявляти етнічні та загальнослов'янські елементи народної обрядовості українського етносу; - залучати до дослідження різноманітні джерела з суміжних дисциплін (етнографічні, фольклорні, історичні, археологічні, лінгвістичні, мистецтвознавчі).
Ключові слова	етнологія, обряд, обрядовість, традиційна календарна, родинна та трудова обрядовість, звичай, етнолокальні особливості, атрибут обряду, сучасні трансформаційні процеси.
Формат курсу	Очний
Теми	<ol style="list-style-type: none"> 1. Вступ до дисципліни. 2. Витоки народного календаря. 3. Календарні свята феодальної та ранньомодерної доби. 4. Річний цикл народних свят. 5. Рослинна символіка календарних обрядів. 6. Святковий календар українців: новації і трансформації. 7. Родильні звичаї та обряди. 8. Традиційна весільна обрядовість та її структура. 9. Похоронно-поминальні обряди. 10. Землеробська обрядовість. 11. Тваринницька обрядовість. 12. Бджолярська обрядовість. 13. Будівельна обрядовість.
Підсумковий контроль, форма	<i>Залік</i> проводиться у формі презентації-захисту та перехресного (взаємного) рецензування аспірантами їх наукових проектів
Пререквізити	Для вивчення курсу аспіранти потребують базових знань з дисциплін: Етнологія України, Історія України, англійської та польської мов, достатніх для сприйняття категоріального апарату навчального курсу “Народна обрядовість українців: традиції та новації”.

Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу	Презентація, лекції, семінари, індивідуальні проекти, творча наукова робота
Необхідне обладнання	Проектор та ноутбук
Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)	<p>Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються за таким співвідношенням:</p> <p>активність семінарських заняттях – 20 % колоквіуми – 20 % індивідуальні міні-проекти – 40 %</p> <p>Письмові роботи: У межах виконання індивідуальних історіографічних проектів написати есе/ доповідь/ рецензію обсягом 8-10 тис. знаків.</p> <p>Академічна доброчесність: Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються.</p> <p>Відвідання занять є невід'ємною складовою навчання. Очікується, що всі студенти відвідають усі лекції і практичні заняття курсу.</p> <p>Література. Літературу, яку студенти не зможуть знайти самостійно, буде їм надано в електронному вигляді для особистого використання виключно в освітніх цілях (без права її передачі третім особам чи поширення).</p>
Питання до заліку	Підсумкове оцінювання відбувається у формі суми результатів усіх поточних та індивідуальних балів. При оцінці за проект враховується своєчасність, повнота та якість виконання дослідження.
Опитування	Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенні курсу.